

слідчої валізи, а застосовувати під час слідчих дій якісну фототехніку, яка має окремо знаходитись у розпорядженні спеціаліста-криміналіста.

Також слід відзначити, що набори номерів зі спицями в комплектах, як правило, не перевищують за кількістю 10 шт., чого для проведення якісної фотозйомки під час огляду місця події, особливо при розслідуванні дорожньо-транспортних подій, вбивств із вираженою слідовою картиною тощо, замало. Тому набори номерів зі спицями в комплектах повинні складати не менше 50 шт.

Слід відзначити, що якість порошків для дактилоскопіювання універсальних валізах, на жаль, є невисокою. Вони є придатними для вилучення свіжих слідів, але при роботі зі старими слідами не виконують повною мірою своїх функцій. Також одного магнітного пензля у валізі недостатньо, оскільки дуже часто вони виходять із ладу, що унеможливує в подальшому вилучення слідів магнітними порошками. Крім того, слід додати до складу валізи силіконові компаунди, які допоможуть більш якісно вилучати сліди злому, а також сліди рук на рельєфній поверхні.

Для якіснішого збирання одорологічної інформації під час огляду місця події до змісту валіз слід додати комплекти зі шматками чистої фланелевої тканини, фольги та герметичних ємностей для пакування.

Реалізація зазначених рекомендацій без необхідності збільшення обсягу та ваги універсальних валіз цілком можлива за рахунок зменшення кількості допоміжних інструментів. Останні, по-перше, майже не використовуються, по-друге, мають низьку якість. Тому в якості засобу оснащення поліцейських підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення доцільно впровадити окремі набори допоміжних інструментів, не переобтяжуючи ними універсальні криміналістичні валізи.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що сьогодні практика Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України йде шляхом самостійного комплектування уніфікованих валіз, що має ряд переваг як в аспекті більш оптимального наповнення відповідних комплектів, так і зниження їхньої вартості.

Список бібліографічних посилань: 1. Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2012. 491 с. 2. Науково-технічні засоби в експертній практиці: концептуальні засади : метод. посіб. / авт.-упоряд.: С. І. Перлін, С. О. Шевцов ; МВС України ; Держ. наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр. Харків : ФОП Чальцев О. В., 2009. 152 с.

Одержано 17.10.2018

УДК 343.13

Вадим Русланович ПІДБЕРЕЖНИЙ,

курсант 3 курсу навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Україна за останні роки відчула колосальні законотворчі перетворення, які відбувалися шляхом реформ із постійним оновленням законодавчої бази, перегляду усталених теоретичних позицій у напрямі правових новацій. Прийнятий 13.04.2012 році Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) став вінцем багаторічних напрацювань. Не дивлячись на такі масштабні перетворення в законодавстві і кримінально-процесуальній науці, існує ціла низка невіршених завдань. Так у центрі наукових спорів постає питання законодавчого трактування поняття та визначення компетенції такої процесуальної фігури як оперативні підрозділи.

До проблем щодо визначення повноважень, організації діяльності оперативних підрозділів, співвідношення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування звертались такі вчені як: Б.І. Бараненко, Б.Т. Безлепкін, А. В. Белоусов, В. В. Гевко, В. А. Глазков, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, І. М. Доронін, С. Ю. Ільченко, Є. Г. Коваленко, В. А. Колеснік, Я. Ю. Кондратьєв, Є. Д. Лук'янчиков, А. О. Ляш, В. Т. Малярєнко, М. А. Погорецький, Е. В. Рижков, І. В. Сервецький, А. Г. Цветков, М. Є. Шумило та інші. Разом з тим констатуємо значний науковий вклад цих вчених у розробку зазначеної проблеми, зауважимо, що слід враховувати останні зміни у законодавстві, щодо сучасного розуміння поняття оперативних підрозділів та їх діяльності, які потребують наукового дослідження з метою вдосконалення законодавчого регулювання та правозастосовчої практики в цій сфері, що обумовлює актуальність теми нашого дослідження.

У чинному КПК містяться «подвійні стандарти» або синонімічні категорії без розкриття їх значення. До таких можна віднести: оперативні підрозділи, орган, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, особа, яка проводить відповідну процесуальну дію, службова особа, яка прийняла відповідне процесуальне рішення, вповноважена службова особа, якій надано право здійснювати затримання, службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення тощо. Крім цього, безпосередньо в якості самостійного учасника кримінального судочинства чинний КПК не закріплює зазначені вище поняття, що призводить до термінологічної невизначеності.

Досліджуючи кримінальний процесуальний закон, з'ясовується, що у частині 1 статті 41 законодавець обмежився лише переліком відповідних правоохоронних органів, до яких, як структурні елементи, включені оперативні підрозділи. Такими підрозділами є: оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України [1].

Крім цього, лише завдяки назві статті («Оперативні підрозділи») та зазначеного переліку органів, можна зрозуміти, що ідеться мова саме про ті підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність (далі – ОРД) на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Стаття 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» чітко визначає підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, до них відносять: Міністерство внутрішніх справ України; Служба безпеки; Служба зовнішньої розвідки України; Державна прикордонна служба України; управління державної охорони; органи і установи виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України; розвідувальний орган Міністерства оборони України; органи державної митної служби [2].

Порівнявши перелік оперативних підрозділів, які здійснюють ОРД, зазначених у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» із переліком оперативних підрозділів ч. 1 ст. 41 КПК, з'ясувалось, що вони не збігаються. Стаття 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дає більш ширший перелік підрозділів. До ч.1 ст. 41 КПК не потрапили підрозділи наступних органів: Служби зовнішньої розвідки України; управління державної охорони; розвідувального органу Міністерства оборони України. Таким чином можна прийти до висновку, що деякі законодавчі положення КПК та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не кореспондують один одному, регулюють відносини суб'єктів ніби паралельно, не перетинаючи один одного.

Статтею 129 Конституції України закріплено основні засади судочинства, серед яких передбачений принцип змагальності сторін [3, с. 186–188]. Зміст даного принципу передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК (ч. 1 ст. 22 КПК).

Згідно з п.19 ч.1 ст.3 КПК сторонами кримінального провадження є: з боку обвинувачення – слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК; з боку захисту – підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники [4, с. 119].

Згідно зазначеного переліку сторін, оперативні підрозділи не знайшли свого відображення у ст. 3 КПК, хоча фактично віднесені до сторони обвинувачення (1 розділ, 3 глава, 2 параграф).

Неможливо не погодитись, що оперативні підрозділи є складовими структурами відповідних правоохоронних органів, наділені законом специфічними повноваженнями з проведення оперативно-розшукових заходів. [5, с.144]. Вважаємо, що і законодавець дотримується подібної думки, коли особливо звертає увагу у нормах закону на існування таких органів. Однак своє особливе ставлення до вказаних суб'єктів він нормативно не деталізує, окрім поодиноких виокремлюючи згадувань у кримінально-процесуальному законі.

Єдине джерело, яке може надати законодавче тлумачення такого поняття як «оперативні підрозділи», це наказ № 114/1042/516/1199/936/1687/5/ від 16.11.2012 «Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні». У Розділі 1 зазначеної інструкції розкриваються поняття таких дефініцій як «Уповноважений оперативний підрозділ» (пп. 1.7.1.) та «Уповноважена особа» (пп. 1.7.2.). Так, уповноваженим оперативним підрозділом вважається оперативний підрозділ, який входить до складу державного органу, визначеного у статті 246 КПК України, залучений за рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, а уповноважена особа – це співробітник (працівник) уповноваженого оперативного підрозділу, залучений за рішенням керівника до проведення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, інші особи, залучені за рішенням слідчого, прокурора, оперативного підрозділу [6].

Проведений аналіз може бути покладений за основу ідеї виокремлення самостійної норми тлумачного характеру про підрозділи, наділених правом особливого виду діяльності – здійснювати ОРД, з метою встановлення однакового розуміння та правильного застосування вказаної процесуальної норми.

Процесуальна діяльність оперативних підрозділів полягає у здійсненні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, не виходячи за його межі. [4, с. 132] Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.

Делегувати свої повноваження на час виконання доручення працівникам оперативних підрозділів ідея цікава, однак, з огляду на той масив кримінальних справ, які знаходяться у провадженні слідчих, є велика загроза, що зазначені оперативні працівники просто не встигатимуть після виконання доручень «змінювати повноваження» зі слідчого на оперативного працівника.

У кримінально-процесуальному законі немає єдиної норми, яка б містила всі повноваження оперативних підрозділів. Вони здебільшого розосереджені в різних статтях КПК і не кореспондують один одному. Зауважимо, що слід зосередити всі повноваження вказаних суб'єктів в одній нормі.

Підводячи підсумок, зазначимо, що нами наведена лише частина проблемних питань, залишивши поза увагою багато новел кримінального процесу України, які торкаються діяльності оперативних підрозділів.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 09.10.2018). 2. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.12.1992 № 2135-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 09.10.2018). 3. Тацій В. Ю., Битяк В. П., Грошевой Ю. М. Конституція України : наук.-практ. комент. Харків : Право, 2003. 805 с. 4. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ : Юстініан, 2012. 1224 с. 5. Кримінально-процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків : Право, 2012. Т. 1. 768 с. 6. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та

використання результатів у кримінальному провадженні : затв. наказом Ген. прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення: 09.10.2018).

Одержано 11.10.2018

УДК 343.123

Сергій Іванович ПІЧКУРЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ;

Ольга Валеріївна ЗЛАГОДА,

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ;

Любов Олексіївна КАЦАН,

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні кримінальний світ активно винаходить і одразу втілює в життя схеми, що дозволяють безкарно викрадати державні кошти, вчиняти шахрайство з фінансовими ресурсами, злочини, пов'язані з наркобізнесом, торгівлею людьми. Зміцнює свої позиції організована злочинність. Поширення і високих кількісних показників набули кримінальні діяння насильницького й корисливо-насильницького спрямування. Злочини завдають значної шкоди як окремим громадянам, так і суспільству й державі загалом [1].

В таких умовах зростає необхідність значного підвищення ефективності протидії злочинності, поліпшення якості роботи правоохоронних органів, спрямованої на попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, та профілактику правопорушень [2].

Все це зумовлює актуальність питань ефективності роботи слідчих підрозділів на які покладено не тільки здійснення слідчих(розшукових) дій, але й надано право проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема використання негласного співробітництва.

Під час здійснення досудового розслідування слідчий має право проводити негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема, використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення оперативно-розшукових та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених відповідними нормативно-правовим і актами [3].

Нерідко у слідчих працівників виникають проблеми організації роботи з конфіденційними співробітниками та документального оформлення.

У зв'язку з цим, особлива увага має бути приділена використанню досвіду роботи з конфіденційними працівниками оперативними працівниками НПУ та вивченню відомчої нормативно-правової бази, що регулює питання організації оперативно-розшукової та негласної роботи оперативних підрозділів.

Конфіденційне співробітництво може використовуватися як за ініціативою слідчого, так і за ініціативою осіб, які на умовах конфіденційності вирішили надати допомогу правоохоронним органам за фактом кримінального проступку або злочину.